

**Jacob Grimm, Wilhelm
Grimm**

*Sprookjes:
Tweede
verzameling*

Jacob Grimm, Wilhelm Grimm

Sprookjes: Tweede verzameling

**Verrijkte editie. Een betoverende reis door Europese
volksverhalen en -tradities**

Inleiding, studies en commentaren van Niels Prins

Bewerkt en gepubliceerd door Good Press, 2022

goodpress@okpublishing.info

EAN 4064066310592

Inhoudsopgave

[Inleiding](#)

[Auteursbiografie](#)

[Historische context](#)

[Synopsis \(Selectie\)](#)

[Sprookjes: Tweede verzameling](#)

[Analyse](#)

[Reflectie](#)

[Gedenkwaardige citaten](#)

Inleiding

[Inhoudsopgave](#)

Deze uitgave, Sprookjes: Tweede verzameling van Jacob en Wilhelm Grimm, biedt een zorgvuldig gepresenteerde reeks vertellingen in een nieuwe Nederlandse gedaante. De bundel verschijnt in de reeks Wereld Bibliotheek, onder leiding van L. Simons, en werd uitgegeven door De Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur te Amsterdam. De teksten zijn opnieuw uit het Duits vertaald door mevrouw M. Van Eeden-Van Vloten en worden begeleid door tien illustraties van Mevr. J. B. Midderigh-Bokhorst en J. J. Midderigh. Doel van deze bundel is de lezer toegang te geven tot klassieke sprookjes in een toegankelijke, zorgvuldige vorm, die tegelijk trouw is aan de bron en levendig in het Nederlands klinkt.

De reikwijdte van deze Tweede Verzameling is duidelijk afgebakend: zij vervolgt een doorlopende reeks en omvat de stukken genummerd van XXXV tot en met LXXIII. Daarmee vormt zij geen op zichzelf staande bloemlezing, maar een vervolghoop die de continuïteit van het geheel respecteert. De bundel concentreert zich op sprookjes zoals die wereldwijd bekend zijn geraakt via de naam 'Gebroeders Grimm', zonder aanspraak te maken op het volledige oeuvre in één band. Wat de lezer hier aantreft, is een samenhangende selectie van vertellingen die binnen een groter project van toegankelijk maken en spreiden past, met aandacht voor volgorde, samenhang en leesritme.

In deze verzameling staan verschillende soorten vertellingen naast elkaar, binnen het brede veld van het sprookje. Er zijn wonder- en betoveringssprookjes, dierverhalen waarin dieren spreken en handelen als mensen, en kortere scherts- of boerensprookjes met een aardse, vaak schalkse inslag. Daarnaast komen vertellingen voor die trekken vertonen van legendarische of exempla-achtige verhalen, waarin een gebeurtenis tot nadenken stemt. Al deze vormen worden hier als proza gepresenteerd; er zijn geen essays, brieven of dagboekbladen, noch gedichten of toneelteksten. Het genre is consequent verhalend, met een compacte stijl die gericht is op voortgang en zeggingskracht.

De verbindende thematiek is herkenbaar en duurzaam. De verhalen bewegen zich rond beproeving en beloning, gelukswending en vergelding, list en trouw, rechtvaardigheid en wanorde. Zij tonen hoe de kwetsbare of slimme mens, soms met hulp van het onverwachte, zijn weg vindt tussen nood en belofte. Vriendschap, broeder- en zusterschap, en het lot van geliefden keren terug, evenals de spanning tussen armoede en overvloed. Ook dieren, kabouters en andere figuren verschijnen als spiegel van menselijke verlangens en tekortkomingen. Deze thema's blijven hedendaags, omdat zij in kernachtige situaties tonen wat op het spel staat, zonder psychologisch uit te weiden of te moraliseren.

Stilistisch valt de bondigheid op: de zinnen blijven helder, het tempo is gelijkmatig, herhaling en structuurwoorden geven het verloop houvast. Formuleachtige inzetten en afrondingen markeren begin en einde, terwijl opsomming en

drievoud een ritme scheppen dat het geheugen helpt. De Nederlandse vertaling van mevrouw M. Van Eeden-Van Vloten streeft naar doorzichtigheid en beweeglijkheid, zodat de vormelijkheid van het sprookje behouden blijft. De toon is zakelijk waar nodig, beeldend wanneer het verhaal dat verlangt. Daardoor ontstaat een stijl die niet weegt op de inhoud, maar deze laat spreken in een duidelijke, goed volgbare cadans.

De ordening van de stukken draagt bij aan de leeservaring. De doorlopende nummering benadrukt de relatie tussen afzonderlijke verhalen en het grotere geheel. Lichtvoetige en ernstiger episodes wisselen elkaar af, scènes van huiselijkheid staan naast episodes van gevaar en betovering. Dit ritme nodigt uit tot voortgezet lezen en voorkomt dat één register overheerst. De reeks die hier is samengebracht, laat zo de rijkdom aan vormen en stemmingen zien die men met 'Grimm' verbindt, zonder dat de bundel pretendeert een thematische of wetenschappelijke rangschikking te bieden. De volgorde dient vooral de leesbaarheid en de geleidelijke verbreding van motieven.

Kenmerkend is de nabijheid van het alledaagse. Keuken, werkplaats en herberg vormen geregeld de decorstukken waartegen het wonder zonder frictie verschijnt. Een tafel, een knuppel of een vogel krijgt zo een betekenis die verder reikt dan zijn gebruiksfunctie. Daardoor schemeren de verhalen tussen gewoon en ongewoon, en blijkt het onverwachte soms verscholen in het nabijste. De overgangen zijn direct en helder; de toon veronderstelt geen uitleg buiten het vertelde. Het resultaat is proza dat

meteen inzet op handeling en beeld, en dat de zeggingskracht zoekt in eenvoud en noodzakelijkheid.

De personages zijn archetypisch zonder star te worden. Kleermakers, jagers, koningen en prinsessen, maar ook stiefmoeders, rovers en kaboutertjes bevolken het toneel. Dieren spreken of handelen naar menselijk inzicht, en voorwerpen kunnen helper of hindernis zijn. Namen en bijnamen zijn vaak functioneel en onthullen iets van rol of gestalte. Deze types maken snelle herkenning mogelijk en leggen accenten op daden en keuzes. Het gaat om handelende figuren in een wereld die regels kent, hoe wonderlijk die ook mogen uitpakken. Zo ontstaat een theater van handelingen waarin houding en lot samenhangen.

Binnen dit kader tekenen zich morele lijnen af zonder dat de verhalen tot verhandeling worden. Daden hebben gevolgen, beloften vragen om inlossing, en list kan een redmiddel zijn wanneer brute kracht faalt. Schending en trouw staan tegenover elkaar, evenals gierigheid en vrijgevigheid. Toch blijven de verhalen open genoeg om herlezing te verdragen; zij geven richting zonder stelligheid. De helderheid van de vorm biedt ruimte om vragen te stellen naar rechtvaardigheid, verantwoordelijkheid en geluk, zonder dat het proza dwingend uitlegt. Juist die openheid houdt de verteltraditie beweeglijk en gastvrij voor nieuwe lezers.

De blijvende betekenis van deze vertellingen hangt samen met hun beschikbaarheid en doorwerking. Deze Tweede Verzameling, geplaatst binnen de Wereld Bibliotheek en verzorgt door De Maatschappij voor Goede

en Goedkoope Lectuur, maakt canonieke verhalen breed toegankelijk. De combinatie van betrouwbare tekst, zorgvuldige vertaling en betaalbare uitgave onderstreept een publieke taak: goede literatuur bereikbaar maken. In die context krijgen de sprookjes een dubbel leven, als erfgoed en als levende leeservaring. Zij behoren tot een gedeeld cultureel geheugen en worden tegelijk telkens opnieuw gelezen, verteld en verbeeld.

De tien illustraties van Mevr. J. B. Midderigh-Bokhorst en J. J. Midderigh vormen een visuele begeleiding die het lezen niet illustreert in de zin van uitleg, maar die accenten legt in houding, ruimte en gebaar. Beeld en tekst verhouden zich uitnodigend: de tekeningen openen een moment, terwijl het proza de voortgang draagt. Zo ontstaat een ritme van kijken en lezen dat past bij het episodische karakter van het sprookje. De illustratieve soberheid en trefzekerheid ondersteunen de helderheid van de vertellingen en bieden de lezer ankerpunten in herinnering en verbeelding.

Met Sprookjes: Tweede verzameling wordt een bouwsteen toegevoegd aan een groter geheel dat de naam van de Gebroeders Grimm draagt. De bundel bundelt geen romans of toneelwerken, maar uitsluitend verhalend proza in sprookjesvorm, in een nieuwe Nederlandse gedaante en met zorg omgeven. Zij is bedoeld om te worden gelezen, herlezen en doorgegeven, als deel van een levende traditie die even huiselijk als grenzenloos is. In deze vorm krijgt het bekende opnieuw kleur, en vindt het nieuwe lezers zonder aan herkenbaarheid te verliezen. Moge dit vervolg de weg effenen naar verdere ontmoeting met de volledige reeks.

Auteursbiografie

[Inhoudsopgave](#)

Jacob Grimm (1785–1863) en Wilhelm Grimm (1786–1859) behoren tot de invloedrijkste geleerden en verzamelaars uit de vroege negentiende eeuw. Ze verenigden filologische vakkennis met een diepgaande belangstelling voor de levende volkscultuur. Hun Kinder- und Hausmärchen werden vanaf 1812 een referentiepunt voor Europese sprookjestradiities, terwijl hun taalkundig en lexicografisch werk de germanistiek mede vormgaf. De blijvende aantrekkingskracht van hun verhalen blijkt uit de brede vertaalgeschiedenis en uitgaven, waaronder Nederlandse bundels die generaties lezers bereikten. De gebroeders werkten vrijwel onafgebroken samen, met een duidelijke wisselwerking tussen Jacobs analytische scherpte en Wilhelms stilistische en redactionele zorg.

Beiden volgden een juridische opleiding aan de Universiteit van Marburg, waar ze onder invloed van de rechtsgeleerde Friedrich Carl von Savigny en de romantische wetenschapssfeer hun interesse verlegden naar filologie en middeleeuwse literatuur. Deze academische vorming stimuleerde een historische benadering van taal en traditie: teksten werden niet louter gelezen, maar in hun overleveringsketen onderzocht. In de jaren daarna werkten de broers in bibliotheken, waar zij bronnen verzamelden, vergeleken en ordenden. Die combinatie van bibliografische precisie en veldgericht verzamelen vormde de basis voor een methodische aanpak

die zowel in hun sprookjeswerk als in hun taalstudies zichtbaar is.

Met de *Kinder- und Hausmärchen*, waarvan het eerste deel in 1812 verscheen en het tweede kort daarna, zetten de Grimms de toon voor het wetenschappelijk geannoteerde sprookjesboek. Ze verzamelden materiaal uit mondelinge overlevering én bestaande schriftelijke bronnen, vergeleken varianten en werkten hun uitgaven telkens bij. Wilhelm verzorgde de stilistische afwerking en verteltechnische coherentie, Jacob borg de bronkritiek en filologische noten. Over opeenvolgende edities werden vooral de moralen aangescherpt en de vertelstructuren verhelderd, zonder het karakter van volksvertellingen te verliezen. Zo ontstond een corpus dat zowel leesboek als culturele bron is.

In Nederland vond dit werk een breed publiek in uitgaven als de *Wereld-Bibliotheek*. De *Tweede Verzameling*, uitgegeven door De Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur te Amsterdam, bevat in vertaling door mevrouw M. Van Eeden-Van Vloten onder meer *Tafeltje dek je*, *Goudezel*, en *Knuppel uit de zak*, *Duimpje*, *De Kaboutertjes*, *De zes Zwanen*, *Doornroosje*, *Koning Lijsterbaard*, *Sneeuwitje*, *De gouden Gans*, *Rumpelsteeltje* en *Jorinde en Joringel*. De bundel, onder leiding van L. Simons en met illustraties van Mevr. J. B. Midderigh-Bokhorst en J. J. Midderigh, illustreert hoe volksmotieven als beproeving, slimheid en rechtvaardigheid culturele grenzen overstijgen.

Parallel aan het sprookjeswerk bouwden de Grimms aan een wetenschappelijk oeuvre dat de studie van het Duits structureerde. Jacob publiceerde de *Deutsche Grammatik*, waarin hij historische klankwetten en taalveranderingen

systematiseerde; zijn formulering van de medeklinkerverschuiving werd richtinggevend in de vergelijkende taalkunde. Met *Deutsche Mythologie* verkende hij de bredere laag van overgeleverde voorstellingen. Gezamenlijk begonnen de broers aan het monumentale *Deutsches Wörterbuch*, een historisch woordenboek dat woordbetekenissen door de tijd documenteert. Deze projecten tonen hun overtuiging dat taal, literatuur en volkscultuur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

In het openbare leven traden de Grimms naar voren als principiële academici. In de jaren 1830 behoorden zij tot de *Göttinger Sieben*, die protesteerden tegen aantasting van constitutionele rechten. Dit engagement had gevolgen voor hun loopbaan, maar bevestigde hun opvatting dat wetenschap vrijheid en integriteit vergt. Later werkten zij in Berlijn verder aan hun lexicografische onderneming en aan edities van oudere teksten. Hun publieke optreden weerspiegelt thematische accenten in de sprookjes: recht, trouw, en de morele toets van macht, steeds ingebed in een historisch bewustzijn.

In hun latere jaren consolideerden de Grimms hun reputatie als grondleggers van moderne germanistiek en als invloedrijkste sprookjesredacteurs van hun tijd. De transmissie van hun werk via vertalingen en edities, zoals de genoemde *Wereld-Bibliotheek*, zorgde voor een blijvende aanwezigheid in het Nederlandse taalgebied. De combinatie van toegankelijk vertellen en nauwgezette bronzorg maakt dat hun sprookjes nog altijd gelezen worden, terwijl hun taalkundig werk in woordenboeken en historische grammatica's doorwerkt. Zo blijven Jacob en Wilhelm Grimm

maatgevend voor de wisselwerking tussen wetenschap en
verbeelding, en voor het culturele geheugen van Europa.

Historische context

[Inhoudsopgave](#)

De bundel *Sprookjes: Tweede verzameling* situeert zich op het kruispunt van Duitse romantiek en negentiende-eeuwse natievorming. Jacob (1785–1863) en Wilhelm Grimm (1786–1859) verzamelden en redigeerden de *Kinder- und Hausmärchen* tussen 1812 en 1857, met voortdurende herzieningen. Zij waren filologen en juristen van vorming, geworteld in het idee dat volksverhalen het geheugen van een volk bewaren. De hier samengebrachte verhalen (genummerd XXXV–LXXIII) behoren tot het middendeel van hun corpus en tonen een spectrum van ambachtelijke, hof-, bos- en huissprookjes. De Nederlandse Tweede verzameling weerspiegelt zo zowel de vroege romantische belangstelling als de latere redacties voor een breed lezerspubliek.

Politiek en intellectueel stonden de Grimms in een Europa dat hertekend werd door Napoleontische bezetting en de nasleep van 1813–1815. Hun streven naar Duitse taal- en rechtsgeschiedenis was ook een cultureel antwoord op versnippering en censuur. Beiden werkten in Kassel, later te Göttingen; in 1837 stonden zij als leden van de *Göttinger Sieben* publiekelijk op tegen de inperking van de grondwet in Hannover, wat hen hun posities kostte. Vanaf 1841 vonden zij onderdak in Berlijn. Dit traject voedde een visie op ‘das Volk’ als drager van continuïteit, iets wat in de verzameling klinkt via nadruk op gebruiken, rechtvaardigheid en een orde die sterker is dan willekeur.

De verzamelpraktijk was hybride: veel teksten bereikten de Grimms via gegoede, geletterde vertellerskringen, naast mondelinge bronnen uit dorpen rond Kassel. Belangrijk was Dorothea Viehmann, een marktvrouw met Hugenootse achtergrond, wier verhalen (vanaf circa 1813) Franse salonsprookjes en Duitse motieven kruisten. De broers noteerden, herschreven en vergeleken varianten, en voegden vanaf 1822 uitvoerige Anmerkungen toe met bronverwijzingen en parallellen. De bundel is dus geen stenografische opname, maar een filologisch geconstrueerde 'Volks'-tekst, waarin regionale, Frans-literaire en bijbelchristelijke lagen naast oudere, voorchristelijke motieven zijn samengebracht.

Redactioneel evolueerden de verhalen tussen 1812 en de zevende editie van 1857 naar vloeiender stijl, meer familiale klemtoon en sterker uitgesproken moraal. Wilhelm verschoonde taal en symboliek, verplaatste schuld van 'moeders' naar 'stiefmoeders' en verzachtte seksualiteit, terwijl bepaalde geweldsmotieven juist scherper werden getekend als rechtvaardiging van ordeherstel. De Tweede verzameling laat deze tendens zien in hof- en huissprookjes die kindvriendelijker klinkt, maar moreel streng blijft. De anonieme, tijdloze toon is zó gevormd dat hij algemeen lijkt, terwijl hij feitelijk een negentiende-eeuwse redactie van oudere stof biedt.

Economische spanningen van het ambachtelijke leven staan centraal in verhalen over kleermakers, schoenmakers en boeren. De Kleermaker in den hemel speelt met pretenties van status en vak-eer; Tafeltje dek je, Goudezel, en Knuppel uit de zak thematiseert schaarste, eerlijke

beloning en vergelding van bedrog. In De Kaboutertjes (drie stukjes) wordt het uitbesteden van nachtelijk werk aan huisgeesten verbeeld als gave die reciprociteit vraagt. Deze verhalen resoneren met het corporatieve gildenverleden en de overgang naar marktlogica: arbeid is waardig, maar ook kwetsbaar voor misbruik, zodat 'knuppel uit de zak' als volkse correctie op oneerlijke tussenhandel fungeert.

Het huwelijk verschijnt als sociaal contract onder druk van reputatie, bruidschat en onderlinge beproeving. In De bruiloft van vrouw Vos (twee versies) reflecteren rouw, hertrouwen en sociale toetsing; in Koning Lijsterbaard beproeft de vernederde prinses arbeid en bescheidenheid; in De twaalf Jagers kruist gendervermomming met trouw en politieke continuïteit. Het hof fungeert niet enkel als decor, maar als ruimte waar deugd, oordeel en 'recht' getest worden. Deze sprookjes laten zien hoe negentiende-eeuwse normen omtrent vrouwelijke deugdzaamheid en mannelijke betrouwbaarheid narratief worden geoefend en bevestigd, zonder de ambivalente humor van het volkse commentaar te verliezen.

Geweld en waarschuwing dienen als morele kaders, vooral rondom vrouwelijke kwetsbaarheid in de huwelijksmarkt. De Rooverbruijom en Fitscher's Vogel (verwant aan het Bluebeard-complex) waarschuwen tegen verleidelijke, gesloten huizen en verboden kamers. Vrouw Trude verbeeldt de grens tussen kinderlijke nieuwsgierigheid en gevaarlijke toverij. Mijnheer Korbes, een kluchtige strafparade, zet carnavaleske volksjustitie in. De bundel doet zo wat volksvertelcultuur vaak deed: rituele dreiging mobiliseren om sociale regels – voorzichtigheid, solidariteit,

getuigenis - te bekrachtigen in tijden waarin politie en rechtspraak voor gewone mensen niet steeds nabij of betrouwbaar waren.

Religieuze en rituele structuren krijgen gestalte in De Peet en Peet de Dood. Het peetschap regelde in veel Duitstalige streken sociale steun en moreel toezicht; de keuze van peet belichaamt kosmologisch gezag. In Gevatter Dood (Godfather Death) is sterfelijkheid de ultieme egalisator en grens aan medisch kunnen. Zulke vertellingen echoën volksgeloof en parochiale praktijk, zonder doctrinair te worden. Ze situeren geneeskunde, armoede en familieplichten in een raam waarin goddelijke, demonische en menselijke machten elkaars domeinen respecteren - of overschrijden, met voorspelbare consequenties.

Huisgeesten en kleine helpers verbinden de collectie met voorchristelijke huistradities die in de negentiende eeuw nog in varianten leefden. De Kaboutertjes werken in het verborgene, maar vragen schenkingen, ritueel en discretie; wie de regels breekt, verliest hun gunst. In zulke motieven resoneert de overgang van self-supporting huishoudens naar geldeconomie: onbetaalde arbeid, zorg en nachtwerk worden symbolisch gecompenseerd door wondergaven. De verhalen bewaren daarmee herinneringen aan wederkerigheid en gavecircuits die door opkomende loonarbeid en urbanisering onder druk kwamen te staan, zonder die ontwikkeling expliciet te thematiseren.

Hofsprookjes als De zes Zwanen, Doornenroosje, Sneeuwwitje, Rempelsteeltje en De liefste Roland verkennen koninklijk gezag, opvolging en het gewicht van beloften. Vrouwenfiguren bewijzen trouw en zwijgzaamheid in

ascetische beproevingen; mannelijke heersers leren de waarde van gematigd recht. Rumpelstiltskin maakt van naam en contract een juridisch-ritueel spel, herkenbaar voor een tijd die archieven en registratie uitbreidt. Doornenroosje, met een duidelijke lijn naar Franse salonsproza, wordt in de Grimm-versie ingebed in een moreel universum waarin slaap, tijd en eerherstel samenvallen met een hof dat zichzelf door passiviteit redt.

Dierverhalen als De oude Sultan, De Wolf en de Mensch, De Wolf en de Vos, De gouden Vogel en De Bijenkoningin zetten dieren als dragers van volkswijsheid in. Ze reguleren verhoudingen van trouw, list en kracht: de oude herdershond belichaamt verdienste voorbij economische nuttigheid; de vos is de ambigue opportunist; bijen en vogels markeren collectieve orde en wonderlijk nut. Dierfabel en natuurkennis lopen in elkaar over; het bos is tegelijk leefomgeving en rechtsruimte. Die inzet was herkenbaar in regio's waar bosrecht, jacht en veeteelt het dagelijks bestaan bleven bepalen, ook terwijl staat en wetenschap hun greep vergrootten.

Transnationale migratie van motieven is zichtbaar. Doornenroosje staat in lijn met Perraults La Belle au bois dormant; Fitscher's Vogel raakt aan het 'Blauwbaard'-complex; Duimpje behoort tot een wijdverbreide Europese groep kleinheldverhalen. De Hugenootse verteltraditie via Dorothea Viehmann bracht Franse varianten binnen het Duitse corpus. De Grimms verduitsten stijl en setting, maar behielden herkenbare structuren. Deze bundel illustreert zo hoe grensoverschrijdende vertelstromen in de vroege negentiende eeuw door filologische redactie tot 'nationaal'

erfgoed werden getransformeerd, zonder de internationale herkomst van vele motieven geheel te verbergen.

De groei van druktechniek en onderwijs in de negentiende eeuw gaf de sprookjes een tweede leven. De Grimms mikten niet uitsluitend op kinderen; hun aanvankelijke publiek bestond uit gezinnen en geleerden. Met toenemende alfabetisering en huisbibliotheken rond midden eeuw werden de verhalen school- en jeugdmateriaal. Tegelijk bleven zij onderdeel van volksfeesten en wintervertelcultuur. De Tweede verzameling draagt sporen van deze dubbele bestemming: eenvoudig verteld, maar rijk geannoteerd in het bredere project, en geschikt voor hervertelling in contexten die uiteenlopen van salons tot zondagsscholen.

De Nederlandse uitgavegeschiedenis sluit aan bij deze democratisering van lezen. De Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur, rond 1905 opgericht in Amsterdam, wilde kwaliteitsliteratuur voor een breed publiek betaalbaar maken; de 'Wereldbibliotheek' werd het herkenbare fonds. Onder leiding van L. (Leo) Simons professionaliseerde de uitgeverij selectie, vertaling en distributie. De Tweede verzameling in dit fonds past in een programma dat klassieken van wereld- en jeugdliteratuur in verzorgde, goedkope edities naar leesbibliotheken, scholen en arbeidersverenigingen bracht. Zo werden de Grimm-sprookjes onderdeel van een Nederlandse cultuurpolitiek van verheffing.

De vertaling door mevrouw M. Van Eeden-Van Vloten (Martha van Vloten, 1857-1943) staat in een traditie waarin Duitse literatuur vroeg en intens in het Nederlands

circuleerde. Haar taalgebruik - met orthografieën als 'Duitsch' - weerspiegelt de periode rond 1900. Keuzes als Van den Amandelboom voor het Duitse Machandelboom tonen hoe botanische en regionale termen worden vernederlandst. De tien illustraties van Mevr. J. B. Midderigh-Bokhorst en J. J. Midderigh sluiten aan bij de toenmalige boekkunst, waarin Jugendstil/Art-nouveau-lijnen en heldere contouren het kinderlijke en het decoratief-volkse wisten te verbinden zonder de verhalen te infantileren.

De nummering XXXV-LXXIII in deze Tweede verzameling sluit grofweg aan bij de Duitse volgorde van het middenkatern van de Kinder- und Hausmärchen, al variëren titels per taal en editie. Dubbele vermeldingen als 'Eerste Sprookje/Tweede Sprookje' bij De bruiloft van vrouw Vos en De Kaboutertjes herinneren eraan dat de Grimms varianten naast elkaar plaatsten om vertelrijkdom te tonen. De compositie mengt hofvertellingen, ambachtssprookjes, dierfabels en waarschuwingsverhalen, waardoor lezers afwisselend orde, list, trouw en verleiding tegenkomen. De bundel is dus geen thematisch blok, maar een ritmische afwisseling die de orale vertelcyclus nabootst.

Sommige stukken raken aan sociale taboes en huwelijksrecht. Albontje (verwant aan Allerleirauh) verwerkt de dreiging van een onwettig huwelijksplan binnen de familie tot een vlucht- en vermommingsverhaal; De zes Zwanen en De drie Veeren toetsen zwijgen, gehoorzaamheid en verdienste; De gouden Gans lacht hebzucht weg in een processie van vastlopende lijven. Frieder en Katerliesje laat huiselijk ongerief ontsporen tot

kostelijke farce. Samen schetsen ze de horizon van negentiende-eeuwse morele pedagogiek: ernst en spot, gebod en list, en een rechtvaardigheid die uit de gemeenschap lijkt op te komen, niet uit staatsinstellingen alleen.

De bundel bevat ook initiatie- en reisverhalen waarin fortuin en vindingrijkheid samen optrekken: De drie Gelukskinderen, Hoe Duimpje op reis ging, De Gauwdief en zijn Meester, De twee Broeders en Hoe er zes door de wereld kwamen. Ze spiegelen mobiliteit en ontregeling in een tijd van dienstplicht, seizoensarbeid en beginnende industriële migratie. De Ransel, het Hoedje en het Hoorntje gebruikt magische instrumenten als rechtvaardigingsmechanisme voor verdienste. Jorinde en Joringel verbeeldt bevrijding uit betovering als liefdes- en geheugenwerk. In latere wetenschap worden zulke typen geordend via de Aarne-(Thompson-Uther) classificatie, een twintigste-eeuwse systematisering van oudere vertelpraktijken. Een kern van het oeuvre is filologisch: naast sprookjes schreven de Grimms aan Deutsche Grammatik en startten zij het monumentale Deutsches Wörterbuch (vanaf 1838; eerste delen midden negentiende eeuw). Dezelfde historische aandacht zie je in De drie Veeren en De Bijenkoningin, waar 'het geringste' onverwacht de rechtmatige erfgenaam blijkt: een echo van rechtsantropologische intuïties over gewoonterecht en

symboliciteit. De gouden Vogel plaatst begeerte, prestatie en hulp van dieren in een keten van beproevingen die etnografisch breed is verspreid. Het corpus beoogt dus ook ordening van kennis: namen, gebruiken en natuur verschijnen als lexicon in verhaalvorm. De uitgeefcultuur rond 1900 maakte van illustratie een gids voor lezers. De tien platen van Mevr. J. B. Midderigh-Bokhorst en J. J. Midderigh voegen gestileerde, vlakverdelende beelden toe die aansluiten bij de Nederlandse boekkunst van die jaren. Ze sijn nergens de tekst over, maar kaderen scènes van hof, bos en ambacht, en begeleiden zo een publiek dat zich tussen kinderlijke verbeelding en volwassen ironie beweegt. Dat de uitgave betaalbaar bleef, past bij de strategie van brede distributie: weinig platen, duurzame typografie, en een vertaling die zowel klassiek oogt als vlot te lezen is. Als geheel levert *Sprookjes: Tweede verzameling* commentaar op de wereld waarin het ontstond en heruitgegeven werd: de romantische zoektocht naar oorsprong, de negentiende-eeuwse disciplinerende van gezin en arbeid, en de twintigste-eeuwse democratisering van lezen. Latere lezers hebben de bundel opnieuw geïnterpreteerd via pedagogiek, psychoanalyse, genderkritiek en nationalisme-studies, terwijl folklorewetenschap de internationale netwerken achter 'nationale' sprookjes expliciteerde. In Nederlandse context fungeert deze uitgave als scharnier: ze verbindt Duitse filologie en Europese motieven met een modern, sociaal uitgeversproject, waardoor de verhalen blijven circuleren als cultureel geheugen én levend vertelrepertoire.

Synopsis (Selectie)

[Inhoudsopgave](#)

Hemel, peet en verboden krachten

De kleermaker in den hemel: Een kleermaker probeert voortijdig de hemel binnen te dringen en neemt zijn aardse sluwheid mee de kosmos in. De vertelling balanceert satire met een morele waarschuwing over aanmatiging en maat.

De Peet: Een man kiest een ongewone peet en ontvangt gaven die een gemakkelijke levensweg beloven. Het verhaal onderzoekt dankbaarheid en de kosten van patronage wanneer de helper niet is wat hij lijkt.

Vrouw Trude: Een nieuwsgierig meisje bezoekt een gevreesde vrouw ondanks alle waarschuwingen en wordt geconfronteerd met onthullingen die haar illusies doorboren. De sobere afloop onderstreept gehoorzaamheid en het gevaar van verboden kennis.

Peet de Dood: Een arme vader kiest de Dood als peet en leert in het ziekbed het lot te lezen. Het pact brengt roem maar ook een harde grens die geen list overschrijdt, waardoor succes ontaardt in een besef van onvermijdelijkheid.

Duimpje-vertellingen

Duimpje: Een jongen niet groter dan een duim gebruikt zijn vindingrijkheid om een wereld van reuzen, dieren en opportunisten te doorkruisen. Zijn lotgevallen testen de

waarde van slimheid boven formaat en de aantrekkingskracht van thuis.

Hoe Duimpje op reis ging: De kleine held trekt alleen de wereld in en glipt door een keten van tegenslagen die hem soms letterlijk opslokken. Iedere ontsnapping scherpt zijn vernuft terwijl de toon speels en gevaarlijk blijft.

Dierenfabels en bruiloften

De bruiloft van vrouw Vos (Eerste en Tweede Sprookje): In twee varianten weegt een vosseweduwe nieuwe vrijers en ontmaskert ze ijdelheid en trouw via rituele bezoeken en herhaling. De komische vorm verbergt een scherp zicht op hofmakerij en standvastigheid.

Mijnheer Korbes: Een bont gezelschap kleine dieren bezoekt een onaangename man en maakt van zijn huis het toneel van een chaotische afrekening. Het is kluchtige gerechtigheid in fabelvorm.

De Wolf en de Mensch: Een wisselende reeks voorbeelden weegt de kracht van mens en dier. De vertelling keert verwachtingen om om te tonen hoe angst, werktuig en sluwheid macht herdefiniëren.

De Wolf en de Vos: Een gulzige wolf trapt herhaaldelijk in de streken van de vos totdat de rekening wordt gepresenteerd. De korte episoden benadrukken geestigheid, honger en de prijs van lichtgelovigheid.

De Hond en de Musch: Een onwaarschijnlijke vriendschap tussen een hond en een mus mondt uit in een escalerende wraakspiraal na een kleine wreedheid. De fabelachtige hardheid geeft het pleidooi voor trouw een scherpe toon.

De oude Sultan: Een verouderde boerderijhond dreigt afgedankt te worden en overleeft door oude schulden in het bos te innen. Trouw en reputatie blijken sterker dan jeugd in deze milde dierenparabel.

Kaboutertjes en huisgeesten

De Kaboutertjes (Eerste, Tweede, Derde Sprookje): Drie korte vertellingen tonen huisgeesten die een armoedige werkman helpen, nachtelijke feestelijkheden bijwonen en even plots verdwijnen als ze kwamen. De nadruk ligt op dankbaarheid, discretie en het broze evenwicht tussen mensen en het verborgen volk.

Donkere bruiden en verboden kamers

De Rooverbruidgom: Een bruid ontdekt dat haar welgestelde verloofde een duistere dubbelrol speelt in het bos. Wat begint als een huwelijksbelofte wordt een proef van oplettendheid en moed tegen dodelijke schijn.

Fitscher's Vogel: Een jonge vrouw raakt verstrikt in het huis van een tovenaars met strikte verboden en griezelige geheimen. Door list en vermomming keert de verhouding van prooi en jager om, met een koele, ballade-achtige ernst.

Hazebruidje: Een meisje wordt door een haas tot bruid uitverkoren en in een reeks bezoeken gelokt naar een afgelegen hut. Het refreinachtige verloop geeft een unheimische draai aan verloving en eigen wil.

Koningsdochters, proeven en transformaties

De zes Zwanen: Een zus moet een spreuk over haar broers doorbreken door jarenlange stilte en arbeid. Opoffering en standvastigheid staan tegenover wantrouwen aan het hof.

Doornenroosje: Een prinses valt onder een eeuwenoude slaap terwijl een doornhaag groeit en wacht. De tijd zelf wordt tot tovenarij, met een zachte, onvermijdelijke ontknoping.

Sneeuwwitje: Een koningin ziet in een kind een dodelijke rival en drijft het meisje naar het huis van zeven kleine mannen. Bekende motieven van schoonheid, jaloezie en schijnbare dood krijgen een helder sprookjesritme.

Koning Lijsterbaard: Een trotse prinses lacht haar vrijers uit en wordt op de proef gesteld tot ze het alledaagse leert waarderen. Vernedering en herkenning leiden naar een milde les in nederigheid.

Jorinde en Joringel: Twee geliefden raken door een bosheks gescheiden wanneer zij in een vogel wordt veranderd. Een zeldzame bloem en geduld vormen de sleutel tot bevrijding en hereniging.

De twaalf Jagers: Wanneer een prins dreigt te trouwen met een ander, vermommen een vrouw en haar metgezellen zich als jagers om bij hem te blijven. Die trouw wordt aan het hof getest tot de waarheid niet langer te verbergen is.

Albontje: Een prinses ontkomt aan een ongepaste huwelijksdwang door zich in een mantel van vellen te hullen en onder te duiken in de keuken. Met kleine gebaren laat ze haar ware afkomst doorschemeren totdat erkenning volgt.

De liefste Roland: Een meisje en haar minnaar vluchten voor een heks en wisselen herhaaldelijk van gedaante om te ontsnappen. De toon is balladisch en meedogenloos over wat liefde verdragen kan.

Magische taken, helpers en gelukszoekers

De drie Veeren: Een koning stelt zijn zoons op de proef, en de minst verwachte vindt hulp in een verborgen wereld. Het sprookje keert rangorde om met stille humor.

De Bijenkoningin: Een zachtmoedige broer spaart dieren en wordt beloond met bondgenoten die onmogelijke opdrachten mogelijk maken. Zorg en samenwerking winnen het van brute kracht.

De gouden Gans: Een eenvoudige jongen komt aan een bijzondere gans en veroorzaakt een stoet die niemand had voorzien. Lachen, toeval en een stugge prinses komen samen in een luchtige lotswending.

De gouden Vogel: Een zoektocht naar een zeldzame vogel voert drie broers langs verleiding en goede raad. Alleen wie hulp vertrouwt en gulzigheid weerstaat, bereikt het doel.

De drie Geluuskinderen: Een voorspelling van groot geluk brengt drie kinderen op paden vol afgunst en beproeving. Het verhaal speelt met toeval en onontkoombaarheid tot recht zegeviert.

Hoe er zes door de wereld kwamen: Een soldaat verzamelt buitengewone metgezellen met elk een extreme gave. Samen zetten ze een vorst voor gek met onmogelijke opdrachten en nuchtere kameraadschap.

onverwachte volgers ketenen zich letterlijk of figuurlijk aan een protagonist, waardoor sociale barrières verschuiven. Daartegenover staat Het Boerke, waarin naïeve hulpbronnen leiden tot misverstand en chaos; samenwerking vergt dus ook beoordelingsvermogen. De Ransel, het Hoedje en het Hoorntje illustreert dat soms gereedschap de helper is, mits juist gehanteerd. Samen schetsen deze titels een pragmatische ethiek: kies helpers wijs, erken hun voorwaarden, en laat humor en mildheid plaatsmaken voor effectiviteit wanneer het erop aankomt.

Vraag 5

Hoe balanceren deze sprookjes humor en huiver om morele en emotionele impact te verdiepen?

De kleermaker in den hemel gebruikt ondeugende overmoed en kosmische misplaatsing voor komische spanning, terwijl De bruiloft van vrouw Vos (twee sprookjes) huiselijke verhoudingen via dierfiguren satiriseren. De lach komt voort uit sociale herkenning en rolomkering, niet uit louter slapstick. Tegelijkertijd blijft een rand van ongemak aanwezig: autoriteit en trouw staan op het spel. De bundel van de Gebroeders Grimm mixt zo lichtvoetigheid met impliciete normbewaking. Humor wordt niet gebruikt om ernst te ontkennen, maar om deze verteerbaar te maken en empathie te richten zonder moraalzucht dwingend te formuleren.

Het Boerke zet het boerenvernunft op scherp, waarbij misverstanden escaleren tot absurditeit. Mijnheer Korbes draait de toon naar dreiging: het bezoek aan een titelpersonage mondt uit in een collectieve bestraffing die

de lezer waarschuwt voor onnadenkendheid en onvoorzichtig vertrouwen. Door deze juxtapositie laat de bundel zien hoe dezelfde huiselijke of reiscontext zowel kluchtig als grimmig kan worden, afhankelijk van intentie en setting. Lachen en huiveren zijn hier buurgevoelens: de ene ontspant, de andere zaagt aan vanzelfsprekendheden. Het spanningsveld houdt aandacht vast en verscherpt het morele kompas zonder de verbeelding te onderdrukken.

De Rooverbruigom en Van den Amandelboom tonen hoe gruwel functioneert als waarschuwend licht. Het eerste verkent gevaar in verkeringsrituelen; het tweede verbindt familie, geweld en natuur in een macaber tableau. Zonder eindes te verraden, volstaat dat angst hier pedagogisch werkt: het leert grenzen herkennen en empathie situeren. Door deze donkere polen naast lichtere stukken als De gouden Gans te plaatsen, structureert de bundel een emotionele golfslag waarin opluchting en rilling elkaar afwisselen. De Gebroeders Grimm orkestreren zo een morele ervaring die niet moraliseren hoeft om voelbaar richting te geven.

Sneeuwwitje en Doornenroosje voegen zachte, bijna dromerige huiver toe: een vlucht het bos in, een slapend hof, jaloezie en wachten als tastbare emoties. Deze verhalen tonen hoe suspense zonder expliciete gruwel kan beklijven. Illustraties van Mevr. J. B. Midderigh-Bokhorst en J. J. Midderigh, vermeld in de uitgave, ondersteunen die atmosfeer door verbeeldingsankers te bieden zonder de tekstige spanning weg te nemen. De Tweede Verzameling, uitgegeven binnen de Wereld Bibliotheek, verenigt zodoende humor en huiver tot een esthetische balans die